

POSTANOWIENIE

11 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 11 stycznia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B. N.
przeciwko syndykowi masy upadłości Bank S.A. w W.
o zapłatę i ustalenie
na skutek skargi kasacyjnej B. N.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 16 marca 2023 r., VI ACa 192/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od B. N. na rzecz [...] S.A. w W. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego.**

(A.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 23 grudnia 2020 r., XXV C 1795/17, Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowego kredytobiorcy 138 370,76 zł z ustawowymi odsetkami od 10 sierpnia 2017 r. oraz ustalił, że postanowienia umowy kredytu i regulaminu wydanego przez bank, przewidujące indeksację rat kredytu do waluty obcej, stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą kredytobiorcy.

Na skutek apelacji banku Sąd drugiej instancji zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo.

Sąd odwoławczy podzielił ocenę Sądu pierwszej instancji, że ze względu na odesłanie do niezdefiniowanych bliżej tabel kursowych pozwanego banku mechanizm indeksacji nie wiąże kredytobiorcy. Przy tym, odmiennie od Sądu Okręgowego, w ocenie Sądu drugiej instancji umowa kredytu nie może funkcjonować po eliminacji mechanizmu indeksacji jako umowa o kredyt w złotych, oprocentowany według stawki opartej o LIBOR. W konsekwencji Sąd Apelacyjny przyjął, że umowa kredytu jest nieważna.

Skarżący kredytobiorca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej, ponieważ:

- 1) zaskarżony wyrok uderza w podstawowe zasady reżimu ochrony konsumentów wynikające z dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: Dyrektywa) i wypracowane w utrwalonym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zobowiązujące każdy sąd krajowy do zapewnienia, że abuzywne postanowienia umowne nie będą wiązać konsumenta oraz restytucji wszelkich kwot pobranych przez przedsiębiorcę od konsumenta na podstawie abuzywnych postanowień, a przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest warunkiem koniecznym do realizacji obowiązku spoczywającego na każdym sądzie krajowym do zapewnienia skutku wymaganego przez dyrektywę UE, gdyż Sąd Apelacyjny nie osiągnął skutku wymaganego przez Dyrektywę w postaci ochrony konsumenta;
- 2) umowa kredytu indeksowanego po eliminacji indeksacji zawiera wszystkie elementy przedmiotowo istotne umowy kredytu, pozwalające na jej dalsze wykonywanie przez strony umowy: sumę i walutę kredytu (PLN), cel, na który kredyt został udzielony, zasady i termin spłaty oraz wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany;
- 3) Sąd Apelacyjny wyłączył stosowanie normy o charakterze szczególnym, art. 385¹ § 2 k.c., i przyznał pierwszeństwo stosowania normom o charakterze ogólnym, art. 58 w związku z art. 353¹ k.c. Na wypadek wątpliwości co do konieczności oddalenia skargi kasacyjnej skarżąca podniosła, że obowiązkiem

Sądu Najwyższego jest przyjęcie skargi do rozpoznania w celu ewentualnego zadania pytań prejudycjalnych do TSUE;

4) skarga musi zostać co najmniej przyjęta do rozpoznania w celu ewentualnego zadania pytań prejudycjalnych do TSUE, gdyby zaistniały po stronie Sądu Najwyższego wątpliwości, co do konieczności ewentualnego oddalenia skargi, a brak przyjęcia skargi do rozpoznania, albo jej przyjęcie, a następnie jej oddalenie, bez zadania pytań prejudycjalnych, spowoduje odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną konsumentowi przez wydanie ostatecznego orzeczenia z oczywistym naruszeniem prawa UE.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

1. Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga wykazania niewątpliwej, widocznej na pierwszy rzut oka, bez konieczności głębszej analizy, sprzeczności wyroku z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni (por. m. in. postanowienia SN z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100, z 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Uzasadnienie zaprezentowane przez skarżącą w przytoczonym wyżej pkt 1 wniosku o przyjęcie skargi zawiera jedynie ogólną negatywną ocenę wyroku Sądu drugiej instancji. Nie zawiera wyводу prawnego, a nawet wskazania naruszonych przepisów prawa materialnego.

Z orzecznictwa TSUE wynika, że na sądach krajowych spoczywa obowiązek takiej wykładni prawa krajowego, aby zapewnić skuteczność dyrektyw, lecz nie oznacza to możliwości orzekania wbrew prawu krajowemu. Na podstawie art. 398⁹ k.p.c. do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania konieczne jest stwierdzenie zasadności wniosku o przyjęcie skargi, a nie ocena, czy brak przyjęcia spowoduje pozostawienie w obrocie orzeczenia, które *„uderza w podstawowe zasady reżimu ochrony konsumentów”*.

2. Indeksacja do franka szwajcarskiego jest ściśle związana z LIBOR dla CHF (londyńską stopą oprocentowania depozytów oraz kredytów udzielanych na rynku międzybankowym we franku szwajcarskim) i w przypadku usunięcia z umowy indeksacji nie może ona obowiązywać, gdyż żadna ze stron nie chciała umowy

w walucie polskiej oprocentowanej w oparciu o LIBOR, Takie umowy nigdy nie były zawierane ani w obrocie konsumenckim, ani w umowach kredytowych z przedsiębiorcami. Skutki usunięcia z umowy kredytu mechanizmu indeksacji były wielokrotnie przedmiotem orzeczeń sądowych i utrwaloną linią jest uznawanie za nierozzerwalnie związane waluty indeksacji i oprocentowania charakterystycznego dla tej waluty. Nigdy nie była wyznaczana stopa LIBOR dla PLN. Mechanizm zbliżony do wyznaczania stopy referencyjnej LIBOR zawiera WIBOR, wyznaczany tylko dla PLN.

Od 1 stycznia 2018 roku wyznaczanie wskaźników referencyjnych, takich jak LIBOR lub WIBOR, zostało poddane Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014. Istotna część rozporządzenia stosuje się dopiero od 1 stycznia 2020 r., a pełne podporządkowanie przepisom Rozporządzenia wskaźników referencyjnych stosowanych w UE nastąpi 1 stycznia 2026 roku. Jednak nawet przed pełnym ujednoliceniem sposobu ustalania wskaźników referencyjnych metodyka ich ustalania była na tyle zbliżona, że można rozważać, czy w przypadku uznania za niewiązącą zmiennej stopy opartej o LIBOR (jako konsekwencję uznania za niewiążący mechanizmu indeksacji), w jej miejsce nie wchodzi stopa oparta o WIBOR. Jednak kredytobiorca nie żądała ustalenia, że w miejsce mechanizmu indeksacji do CHF i oprocentowania opartego o LIBOR strony wiąże oprocentowanie oparte o WIBOR.

Celem kredytu indeksowanego do waluty obcej jest zastosowanie oprocentowania niższego, niż możliwe jest to przypadku PLN (przy założeniu, że bank nie dopłaca do kredytu), lecz w zamian kredytobiorca przejmuje ryzyko zmiany kursu, w nadziei, że wzrost zadłużenia spowodowany prawdopodobnym wzrostem kursu waluty zostanie zrekompensowany niższym oprocentowaniem. W obrocie nie występują umowy oprocentowane w oparciu o wskaźniki referencyjne dla waluty obcej bez jednoczesnej indeksacji rat kredytu do tej waluty.

Ukształtowanie umowy kredytu złotowego bez indeksacji, jako oprocentowanego według stawki LIBOR, jest sprzeczne z naturą stosunku umowy kredytu indeksowanego. Po wyeliminowaniu indeksacji utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej trwałą bezskutecznością, zrównaną w skutkach z nieważnością (uzasadnienie wyroku SN z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 454/22, z odwołaniem się do wcześniejszych wyroków z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134, z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; zob. także wyrok SN z 10 marca 2023 r., II CSKP 1102/22 i powołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo).

Sąd odwoławczy słusznie zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przepis ten nie przewiduje ustalania ważności umów lub ich postanowień. Żądanie ustalenia nieważności umowy lub wyrok ustalający nieważność w istocie jest skrótem redakcyjnym dla ustalenia istnienia lub określonego stosunku prawnego. W przypadku żądania ustalenia nieważności umowy wiadomym jest, że powód żąda ustalenia nieistnienia stosunku prawnego powstałego na mocy umowy. Jednak ustalenie, że nie wiążą wybrane postanowienia umowy i regulaminu banku, nie zawsze rozstrzyga spór, gdyż strony mogą przypisywać różną treść stosunkowi powstałemu na mocy umowy pozbawionej niektórych postanowień. Jednak w niniejszej sprawie powódka sprecyzowała, że ma myśli stosunek kredytu złotowego, z oprocentowaniem i terminami płatności rat jak w umowie, a jedynie z pominięciem indeksacji.

3. Polski ustawodawca implementując Dyrektywę 93/13/EWG pominął możliwość uznania umowy za nieobowiązującą w całości. Art. 385¹ § 2 k.c. jako jedyny skutek uznania postanowienia umowy za niedozwolony ustanawia dalsze obowiązywanie umowy, bez abuzywnego postanowienia. Nie oznacza to bynajmniej wadliwej implementacji Dyrektywy. Jej art. 6 ust. 1 wymaga dalszego obowiązywania umowy, a uznanie jej za niewiązącą w całości powinno nastąpić tylko, jeśli bez nieuczciwego warunku obowiązywanie umowy byłoby niemożliwe w świetle prawa krajowego (wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, teza 39 i 40). Zatem ważność umowy, po pominięciu warunków abuzywnych, należy oceniać w świetle Kodeksu cywilnego, przede wszystkim art. 353¹ oraz 58 § 1 i 2

k.c. Dlatego ustawodawca uznał za zbędne regulowanie w art. 385¹ k.c. nieważności umowy w całości. Prawo polskie, tak jak nakazuje Dyrektywa 93/13/EWG, przyznaje prymat obowiązywaniu umowy po stwierdzeniu abuzywności lub nieważności niektórych jej postanowień, a uznanie umowy za nieważną w całości jest wyjątkiem.

Na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. nieuczciwe postanowienia umowne nie wiążą konsumenta (implementacja art. 6 ust. 1 Dyrektywy). Natomiast umowa albo obowiązuje (ze spornymi postanowieniami lub bez nich), albo nie obowiązuje, czyli jest nieważna. Zatem nieuczciwe postanowienie umowy jest ważne (o ile nie narusza innych przepisów), a jedynie nie wiąże konsumenta, który jednak, może potwierdzić lub odmówić potwierdzenia nieuczciwego postanowienia - po uprzedzeniu go o możliwych skutkach, w tym możliwości nieważności umowy w całości. Zatem art. 385¹-385³ k.c. nie stanowią przepisów szczególnych wobec art. 58 i 353¹ k.c. i odwrotnie. Umowa sprzeczna z naturą stosunku prawnego jest nieważna (art. 353¹ k.c.) i konsument nie może jej sanować swoją wolą. W przypadku nieważności, a nie tylko nieuczciwego charakteru, niektórych postanowień umowy o jej obowiązywaniu w pozostałym zakresie rozstrzyga art. 58 § 3 k.c. Sąd odwoławczy prawidłowo uznał, że usunięcie z umowy indeksacji czyni umowę nieważną.

4. Skarżąca uzasadniła wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko jej oczywistą zasadnością, więc nie może wnosić o jej przyjęcie w celu ewentualnego zadania pytań TSUE, na wypadek wątpliwości co do zasadności skargi.

Podniesione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania naruszenia prawa materialnego przez Sąd Apelacyjny dotyczyły tylko rozstrzygnięcia o roszczeniu o ustalenie niezwiązania wybranymi postanowieniami umowy (tj. w istocie ustalenia, że strony wiąże stosunek kredytu bez indeksacji) i w tym zakresie skarżąca nie wykazała oczywistej nieprawidłowości oddalenia powództwa. Dlatego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. pozwanemu, który wniósł odpowiedź na skargę kasacyjną, przysługuje zwrot kosztów jej sporządzenia w wysokości określonej w § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(A.T.)

(r.g.)